

**UTBILDNINGSS-
OCH UTVECKLINGS-
TJÄNSTER**

HELSINGFORS UNIVERSITET

GRUNDRÄTTIGHETER OCH OFFENTLIG RÄTT

Det har visat sig att den gemensamma röda tråden i mina försök att bidra till era lektionsplaner ofta utmynnat i förslag om hur man kan problematisera vissa begrepp. Jag har själv upplevt att problematiserande och kritiska frågor oftast hjälper eleverna att få ett mera konkret grepp om betydelsen och användningen av begrepp såsom maktens tredelningslära, mänskliga rättigheter och grundlagskontroll.

Sedan hösten 2018 har ju dessa frågor inte precis blivit mindre relevanta och just nu översvämmas vi av härligt färggranna nyhetssnuttar om grundlagstalebaner, argisinta ministerymtanden och bistert bestämda utlåtanden av riksdagens talman. Dessa torde kunna liva upp diskussionerna kring rätt många av de begrepp ni undervisar om – men det kan ju krävas lite milt tvång och lämpliga ledande frågor för att få eleverna att läsa mera än rubrikerna. Icke desto mindre – konkretare bevis på att dessa frågor varken är abstrakta eller irrelevanta kan man knappast önska.

Särskilt gällande maktens tredelningslära har jag för flera ämneslärare föreslagit att ta in konkreta frågor om hur makt förskjuts mellan de olika institutionerna t.ex. med den fråga som diskuterades under utbildningsträffen: ”Vem vinner/ vem förlorar makt om man tar bort ordet ’uppenbart’ från GL §106?” Den senaste veckans rubriker kan sedan användas för att diskutera vem som representerar vilken av dessa maktsfärer – och var man kan placera media och Twitter-aktiva Grundlagsprofessorer?

Det råkar sig faktiskt så att en av dessa numera ökända professorer – Juha Lavapuro i sin doktorsavhandling - mycket förtjänstfullt belyst just betydelsen av dialog mellan lagstiftare och kontrollmekanismer för att få fram lagstiftning som respekterar rättigheter. Då kanske han inte insåg att han skulle hamna mitt i stormens öga. Poängen här är alltså att varken experter, grundlagsutskott, regering, riksdag eller i slutändan vare sig nationella eller övernationella domstolar kan eller skall vara den som säger ”Det sista ordet” – alla bidrag är del av en diskussion och den enda garantin vi har för att det vi vant oss vid att kalla rättsstaten överlever är att denna diskussion fortsätter. Lyckas någon uppnå en position där den kommer åt att säga ”sista ordet” är spelet förlorat. Då har vi hamnat tillbaka i det tillstånd som i tiderna inspirerade den gode Charles-Louis Secondat de Montesquieu till ett motmedel mot ”l’État – c’est moi!”

En liknande diskussion kunde man föra om rättigheternas innehåll – kan de vara i konflikt med varandra, och om så – hur löses sådana konflikter? Här kan det vara bra för ämneslärare att botanisera i Finlex för att hitta lämpliga fall antingen från våra laglighetsövervakare JO/JK, våra nationella högsta domstolar HD / HFD eller utländska EMDst eller EU domstolen. För att bli användbara kan det nog krävas att de ”förtuggas” något för elevbruk. I vissa läromedel såsom Matti Pellonpääs Europeiska Människorättskonventionen kan ni hitta färdiga korta beskrivningar av exempel på klassiska rättsfall. Alternativt någon av Tuomas Ojanens böcker som översatts till svenska.

Martin Björklund

Docent, universitetslektor i rättsvetenskap